

KÖZLEMÉNYEK

Eötvös Károly (1842–1916)

A jogász, a politikus, az író és közéleti ember

PÁLMA NN JUDIT

„Balaton s Bakony: ez a két főséges természeti tünemény egymást öleli át; egymásra árasztja fényét és sugarát, hagyományait és költészetét. Szülőföldem ott fekszik mind a kettőnek a közelében.

Ott voltam gyermek, ott virult föl fiatal korom, ott viseltem közéletem kezdetén országom és vármegyém tisztségeit. Ott él, amíg él, családomnak és nemzetiségemnek száz meg száz hagyománya.

Írnom kell hát róluk, ha már írok.”¹

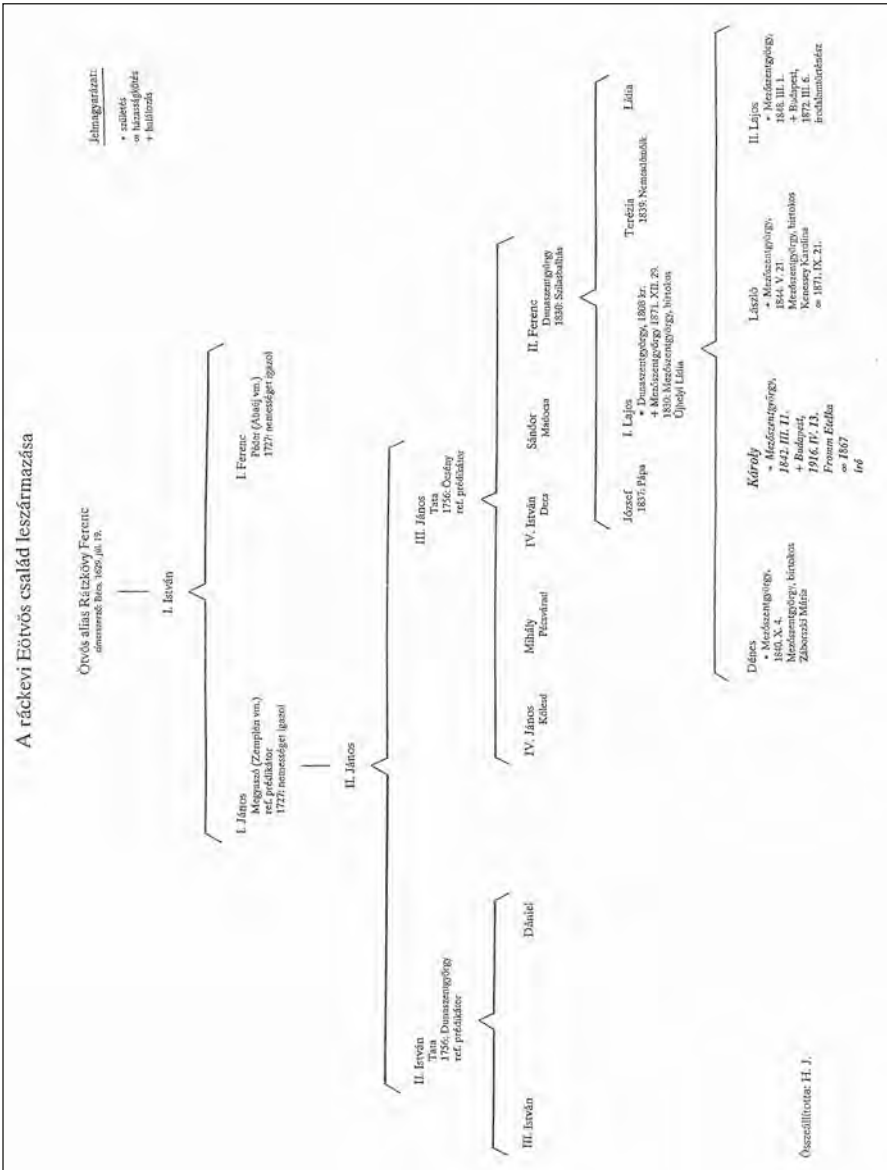
*

SOKSZOR ÉS SOKAN FOGLALKOZTAK, ÍRTAK EÖTVÖS KÁROLY ÉLETÉRŐL, munkásságáról, de egy-egy évforduló kapcsán fontos újra felhívni a figyelmet személyére.

2016-ban halálának 100. évfordulójáról emlékezünk meg, 2017-ben pedig születésének 175. évfordulójára készülünk. A veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Alsóörs Község Önkormányzata, Balatonfüred, Mezőszentgyörgy, a jogász egyesület, valamint civil szervezetek, alapítványok ebben a két évben méltón szeretnék Eötvös Károly tevékenységét, munkásságát bemutatni.

Család – tanulmányok

Eötvös Károly 1842. március 11-én született² az akkor még Veszprém vármegyéhez tartozó Mezőszentgyörgyön, kishemesi családban. Több vármegyében voltak még birtokaik, gyakran utazott a család. Otthon a reformkor és a nemzeti függetlenség eszméit megismerte, megélte. Középiskolai tanulmányait a pápai Református Kollégiumban végezte 1852–1860 között, kiváló tanárok oktatták, akik hatással voltak további életére. Írásaiban később felidézi és méltatja kedves tanárát, Tarczy Lajost³, akit Petőfi annak idején a „derék Tarczy”-ként emlegetett.



A ráckevei Eötvös [Ötvös] család leszármazása (összeáll. Hudi József)

1860-ban kitűnő eredménnyel érettségizett, majd 1862-ig két évig a pápai jogakadémián tanult. Ekkor is komoly hatással voltak rá professzorai: Kerkápoly Károly, Bocsor István, Kiss János.⁴ Pápan nem tehetett végső vizsgát, mert a jogakadémia erre nem volt képesítve, ezt 1864-ben Kecskeméten tette le, 1865-ben pedig Pesten államvizsgázott.

A fiatal Eötvös mozgalmas életet élt, Veszprémben 1863-ban patvaristaként, jogyakornokként részt vett a Nedeczky–Almássy-féle összeesküvésben⁵, a komáromi haditörvényszék elé idézték, de csak rövid ideig tartották vizsgálati fogságban (néhány plakátot ragasztott ki Veszprémben...). Ez a momentum még fontos lesz életében.

Államvizsga után rövid ideig a pápai jogakadémián helyettesíti Kerkapoly Károlyt, a bölcséleti tanszéken. 1866-ban bírói vizsgát tett Pesten.

Közéleti tevékenysége

Deák Ferenc 1865. április 16-án megjelentetett *Húsvéti cikke* után országszerte nagy igény merült fel a gyors tájékoztatásra, hiszen a megyegyűlések nem működtek, nem volt lehetőség a vélemények közvetítésére. A hírlapindítás látszott a legkézenfekvőbb lehetőségnek. 1865. május 24-én jött ki a nyomdából a Veszprém című vegyes tartalmú hetilap mutatványszáma. Az akkor 23 éves Eötvös Károly, mint szerkesztő és főmunkatárs szerepelt, Ramazetter Károly volt a felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos. Az akkor még hatályos 1852. évi császári pátenst⁶ szerint biztosítékot kellett letenni. Eötvös nem kaphatott engedélyt, Ramazetter pedig már 1847 óta rendelkezett Veszprémben nyomdával,⁷ és vállalta a hírlap kiadásával járó felelősséget, valamint a hetilap nyomtatását.

Eötvös a lap céljairól és feladatairól tájékoztatta a közönséget: a legfontosabbnak tekintette a vármegyei közélet szervezését. Kulturális és politikai feladatokat is megfogalmazott: a lakosság „*anyagi és szellemi jobblétének emelését, [...] „lehető részletességgel ismertetni a megye s egyes községei múltját, jelenét.”*” Ramazetterrel együtt a hetilap fennmaradását a megye értelmiségének anyagi és szellemi támogatásától tette függővé.⁸ Valószínűleg kevés előfizető jelentkezett, mert több mutatványszám után 1866 végétől 1867 augusztusáig hetente jelent meg a város első hetilapja.⁹ A kiegyezés megkötése és a koronázási ünnepségek után 1867 augusztus 4-én már mint megyei hivatalos heti közlöny jelent meg a *Veszprém*.¹⁰ Feltehető, hogy e hetilap volt a megyék hivatalos lapjai közül az első. A lap 1867. decemberi számában jelentette be Eötvös, hogy a hetilapot beszünteti.¹¹

A következő évek mind pályájának alakulásában, mind pedig magánéletében jelentős változásokat hoztak: 1866 őszétől Veszprém vármegyei aljegyző, aztán tiszti ügyész lett Veszprémben. 1867-ben házasságot kötött Fromm Etelkával, egy fiúgyermekük született, Bálint, aki később az ügyvédi pályát választotta.¹²

Közben már jelentek meg munkái, 1870-ben Carolus álnéven megjelenik Kerkapoly Károlyról szóló tollrajza.¹³ Elismert és szeretett tanáráról vallott ebben az írásában.

1871. év végén a veszprémi királyi törvényszék mellé közzvádló királyi ügyésznek nevezték ki. 1872-ben a veszprémi választókerület országgyűlési képviselőjévé választották, az ún. Deák-párthoz csatlakozott. Ez időben a párt főlapjának, a Pesti Naplónak a vezércikkírója is volt. 1876-ban a Széll Kálmán-féle pénzügyminisztériumban volt állásban, de a gazdasági kiegyezéssel nem tudott kibékülni, ezért lemondott, visszavonult, a birtokain gazdálkodott és az ellenzéket vezette. 1877 végén a fővárosban ügyvédi irodát nyitott. 1878-ban a veszprémi kerület újra országgyűlési képviselőjévé választotta, Eötvös a Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1881-ben Nagykovács és Dunavecse országgyűlési képviselője.¹⁴



*Eötvös Károly a tiszaezlári per idején
1883-ban*

Már jelentek meg elbeszélései, tárcái, megemlékezései.¹⁵ 1883-ban elvállalta a tiszaezlári vérvádban a védelem vezetését. Tanácsadókat – ma úgy mondanánk –, szakértőket kért fel, tanúk tucatjait hallgatta meg, aprólékosan megismerte a perbefogott közösség életét. Hétórás védőbeszéde után a per a vádlottak felmentésével végződött. A fellebbviteli bíróságok is helyben hagyták az ítéletet. Védőbeszédével, a védelem munkájának irányításával hírnévre tett szert.¹⁶ Európa-szerte elismerték, de a hazai közvélemény egy része elítélte, népszerűtlenné vált. A per anyagát 1904-ben három kötetben jelentette meg.¹⁷ Ebben a művében is többfajta műfaj keveredik, a megközelítési mód is többféle. Az utókor számára is érdemes újra átolvasni a művet, és józan ítélkezést mondani róla. A per egy nyilvános politikai mérkőzésként is felfogható, de életek múltak rajta.

A per után számtalan nemtelen támadásban volt része, személye hecckampány középpontjába került. Védelmében cikket írtak, méltatva képviselői és ügyvédi tevékenységét,¹⁸ de sértő karikatúra¹⁹ is megjelent róla. Politikai karrierje, pályafutása megtorpant.

A következő években a politikától visszavonultan élt, ügyvédi pályája viszont

fellendült. Figyelemmel kísérte a veszprémi megyeháza építését.²⁰ Takarékosági javasolataikat is fogalmaztak meg Magyar Jánossal.²¹ 1887-től újra képviselő, tagja lett a Képviselőház pénzügyi bizottságának. Erősen támadta Tisza Kálmán kormányát a véderő-vitában. Később műveinek sorozatában is megjelentek ezek az írások, beszédek.²² A legnagyobb ellenzéki lapnak, az Egyetértésnek a vezércikkírója volt, majd 1892-ben egy évre a Függetlenségi párt vezetését is elvállalta. Az 1890-es évek végére a politika helyett az irodalom felé fordult, írásai újból megjelentek a lapokban, folytatásokban közölték tárcáit, korábban tett utazásairól írt műveinek részeit.

Közéleti személyként az egyik legismertebb társasági ember volt, képviselőként publicistaként, íróként, ügyvédként egyaránt ismerték. Kávéházi sarokasztalát a kor újságírói, jogászai, politikusai látogatták. 1892-ben Kossuth Lajosnál járt Torinóban, majd részletesen beszámolt Kossuth helyzetéről az emigrációban. Az új évszázad első éveiben írói, publicisztikai munkájára figyelt. Az Egyetértés című lapban teljességgel ki publicisztikai tevékenysége.

1905 karácsonyán elhunyt felesége, ezzel is súlyos veszteség érte. 1910-ben végleg visszavonult a politikától, hátralevő éveiben a hanyatlás jelei látszódtak. Ügyvédi irodáját lassan feladta, egészsége is megromlott, régi barátai, rajongói is eltávolodtak tőle.

Irodalmi, írói munkássága

Sokan úgy tartják, Eötvös írói tevékenysége életének utolsó évtizedeire összpontosult, de korábban már több újság, hírlap is folyamatosan közölte írásait, elbeszéléseit, tárcáit. Versekét fiatal korában, még a pápai Református Kollégiumban kezdett el írni, alkotásainak számos kéziratot emléke maradt fenn,²³ diákéveinek emlékeit később könyveiben is felidézte.

Több vers, cikk, közlemény közül talán érdemes kiemelni *A nazarénusok* című írását. A Pesti Naplóban 1873-tól folytatásokban megjelent írása kutatások, személyes beszélgetések alapján készült, 1904-ben könyv alakban is megjelent.²⁴ A nazarénusokkal több jeles író is foglalkozott pl. Juhász Gyula, Jókai Mór.

A millennium évében, 1896-ban Eötvös Károly több fejezetet írt a Dunántúlról, szeretett tájairól.²⁵

1900 őszén jelentették be összes műveinek kiadását, kezdetben 27 kötetesre tervezték, de végül 24 kötet jelent meg. Művei több kiadást értek meg életében, de nem került a magyar irodalom középpontjába.

Ha sorba vesszük műveit, talán a legismertebb és a legnagyobb érdeklődés kísérte az *Utazás a Balaton körül* című művének könyv alakban történő 1901. évi megjelenését. 1899-ben már folytatásokban megjelentek részek az *Egyetértés* című lap-

ban, de a *Nagyváradi Napló* „Regénycsarnok” rovatában is olvashatták az érdeklődők.²⁶ Korábban – 1875-ben – négy erdélyi tudós társaságában tett utazást, ennek emlékeit írta meg. A kor tudományos ismereteit, szakirodalmát is felhasználta műveiben.²⁷ Sokszínű, a téma egyedi feldolgozása még más tudományág képviselőinek érdeklődését is felkeltette. Érdekes elbeszélő, mesélő stílusa, a gazdag, tájra jellemző szókincs napjainkban újra népszerű. Olvashatunk a romantikus múlttól, várakról, romokról, a reformkor jeles személyiségeiről Eötvös anekdotázó stílusában. Többfajta műfaj keveredik művében, a memoár, az útirajz, a humoreszk vagy a glossza. Jellemző a humor mellett a csapongó képzelet, a felkészültség, a világos okfejtés műveiben. A beszélt nyelv sajátosságai, a nyelvi lelemények, az anekdotikus leírás ott van műveiben.

A balatoni utazás vége 1909-ben jelent meg az életmű-sorozatban.²⁸ A mű nagy része a Balatontól kissé távoli tájakra kalauzol: Sümegre, a Somlóra, a Keszthelyi-öböl vidékére. Megelevenedik Ramazetter Vince sümegi képfestő alakja, Darnay Kálmán, a másik híres sümegi polgár, a nagy gyűjtő, emlékek megmentője. A vizes kúrák, a füredi savanyúvíz vagy a hévízi iszapfürdő „haszontalansága”, mind megjelenik a könyvében.

Ugyanebben az évben a másik jelentős műve is napvilágot látott, a *Bakony* című gyűjteményes kötete.²⁹ A kétkötetes, egyenként több mint 300 oldalas könyvben is keverednek a műfajok, ez jellemző ebben a művében is. A hallott rövid történetekből állnak össze az elbeszélések. Csapongó stílusa, a sorrendiség rendszertelensége, a folytonos visszatérése a múltba, idilli képei mintha egy-egy mesébe vinnék az olvasót.³⁰

Történeteiben számos kortörténeti-helytörténeti és néprajzi érdekességet örökített meg. Könyvében felhasználta a Bakony mondakincsét, a folklórt, és vélhetően gyűjtésből származó elemeket is beépített. Az olvasó érdekes történeteket olvashat például a csóri csukáról, a „németté lett, svábbbá lett” kislődi Vida családról. A bakonyi magyar és német közösség viszonyáról anekdotikus stílusban olvashatunk. Eötvös szívesen idézett népdalokból, köztük Sobri-dalokat említ. Talán a mű legsikerültebb, legkidolgozottabb fejezete *A bakonyi cifraszűr* című fejezet. Eötvös bemutatta a megyében élő csapókat, a szürszabókat, a szűr viselésének módját.

Másik érdekes témája Sobri Jóska tragikus élete. Ehhez adalékokat még veszprémi ügyész korában szerezhettek. Szinte nyomozást folytatott, adatokat gyűjtött, de beépítette a szájhagyomány útján hozzá eljutott történeteket. Répa Rozi, Sobri Jóska kedvesének története szintén népies elemeket vonultat fel.³¹

Eötvös minduntalan visszatér a múltba, leginkább a reformkorba. A vidéki nemesség hanyatlása szeme előtt zajlott. Szentgál több fejezetben megjelenik, finom utalások találhatók a különböző fejezetekben, ilyen *A virtus* című fejezet vagy a

szentgáli takarékpénztár története. *A Bakony* című műve napjainkban is kifogyhatatlan érdekességek tárháza.

Halála előtt néhány hónappal, 1915 augusztusában még nagy sikerrel bemutatták a *Böthök uram* című színdarabját a Budai Színkörben. A darab nyomtatott formája 1916-ban is megjelent,³² ismét a Bakony, Szentgál a helyszínen. Ez volt talán az utolsó publikációja.

Eötvös Károly hatása a jelenkorra

A maga korában és azóta is, többször bírálóan jellemzik Eötvös Károly írói, irodalmi munkásságát, Ady, Borbély István, Schöpflin Aladár, mindnyájan megfogalmazták kritikájukat is.³³

Jogászként, politikusként is beírta nevét a történelemkönyvekbe: hazafisága, 1848 emlékének őrzése, a kor liberalizmusa, rajongása Kossuth iránt, Deák tisztelete, mind tetten érhető munkáiban. 1916. április 13-án meghalt. A Budapesti Ügyvédi Kamara dísztermében búcsúztatták, majd koporsóját Veszprémbe szállították, a református templomban ravatalozták föl. A veszprémi Demjén Márton és a mezőszentgyörgyi Eötvös Sándor (unokaöccse) lelkészek mondtak imát érte. A sírnál dr. Perl Soma fővárosi ügyvéd méltatta Eötvös Károly érdemeit.³⁴

Veszprém és Fejér megyékben, de még a fővárosban is őrzik emlékét. 1923-ban Veszprém utcát neveztek el róla, 1949-ben Mezőszentgyörgyön Eötvös szülőházában népkönyvtárat létesítettek, 1957-ben Balatonfüreden felavatták márványszobrát. Veszprémben 1968-ban vette fel a nevét a megyei könyvtár, Alsóörsön a Művelődési Ház. 1970-ben Borsos Miklós szobrászművész bronz mellszobrát a megyei könyvtár előterében ünnepélyes keretek között avatták fel, amely jelenleg talapzaton a felújított könyvtár melletti parkban áll.

1999-ben alapították az Eötvös Károly-díjat. Az Eötvös Károly-díjat a Budapesti Ügyvédi Kamara ítéli oda azoknak a tagoknak, akik szakmai munkájukkal, etikus magatartásukkal hozzájárulnak az ügyvédi kar elismertségéhez és jó hírnevéhez.³⁵

A Magyar Jogászegylet Veszprém Megyei Szervezete évenként Eötvös Károly Jogásznapot tart.

Eötvös munkásságának, írói, publicisztikai tevékenységének feltárását, emlékének megőrzését a nevét viselő veszprémi megyei könyvtár tudatosan felvállalta. 1987-re készült el a Veszprém megyei bibliográfiák sorozatban Tóth Jánosné által szerkesztett Eötvös Károly bibliográfia.³⁶ A kötetben több szempontú feltárás alapján a szerkesztő feldolgozta Eötvös önálló műveit, cikkeit, a róla szóló irodalmat, és egészen a bibliográfia lezárása idejéig megjelent tételeket is rögzíti. Óriási teljesítmény a bibliográfia, nem teljes, de könyvtárszakmai alappá a tájékoztatásban. Nem



A „Vajda”, Eötvös Károly
az 1910-es évek elején

volt lehetőség valamennyi sajtóteremk feldolgozására, külföldön megjelent újságokhoz sem jutott a szerkesztő-könyvtáros. Rendkívül jelentős munka, emeli értékét az autopszia elvén alapuló felvétel. A kötet legutolsó részében Kosztolányi, Schöpflin Aladár, Krúdy Gyula, Karinthy Frigyes színes értékeléseit, méltatásait olvashatjuk.³⁷

Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár 1998 óta önálló részlegként működő Veszprém Megyei Helyismereti gyűjtemény szaktájékoztatói és az intézmény könyvtársai, kiemelt feladatuknak tekintették és tekintik, hogy Eötvös Károly munkásságát az olvasók széles körének bemutassák, emlékét tisztelettel megőrizzék. Évek óta rendszeresen megemlékezünk róla március 11-én, születésnapján. Kerek évfordulók kapcsán emlékkötetek születtek, Veszprém megye méltón őrzi örökségét.

1996-ban, halálának 80. évfordulója évében megemlékezés sorozatot szervezett a megyei könyvtár együttműködve Alsóörs és Mezőszentgyörgy önkormányzataival, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság Veszprém Megyei Tagozatával. Emlékkötetek, gyűjteményes munkák jelentek meg Eötvös Károlyról.³⁸

A Vitis Aureus Bt.³⁹ 2006-tól adta ki újra Eötvös Károly műveit. Egyre nagyobb érdeklődés övezi a köteteket, az olvasók új generációi ismerkednek meg Eötvös elbeszélő stílusával, anekdotikus történeteivel.

A Veszprém Megyei Honismereti Egyesület kezdeményezésére 2006 októberében új síremléket állítottak fel Veszprémben, az Alsóvárosi temetőben. Az Eötvös-sír még a II. világháború végén, a bombázásokkor megrongálódott. Akkor Zákonyi Ferenc⁴⁰ saját költségén rendbe hozatta. A 2006-os új síremlék felállítását sokan támogatták, természetben és pénzben egyaránt.⁴¹

Születésének 165. évfordulóján, 2007-ben az Eötvös-napok keretében a leszámítottakat hívta a megyei könyvtár. Döbörhegyi Ferencné 2007. március 19-én

mondta el emlékező beszédét Eötvös Károly sírjánál. A család emlékezetében elevenen él Eötvös Károly emléke, szeretettel és tisztelettel gondolnak rá.⁴²

A 2016–2017-es évek megemlékezéseire hívjuk az irodalomkedvelő érdeklődőket, az Eötvös-rajongókat, akik méltó emléket állítanak munkásságának, újra felidéz-
zik a „Vajda” emlékét, elolvassák műveit, beleolvasnak cikkeibe, tárcáiba!

JEGYZETEK

- ¹ EÖTVÖS Károly: Bakony. Budapest: Révai, 1909. 1. köt. 4. p.
- ² 1842. március 14-i anyakönyvi bejegyzés a keresztelés idejét jelzi. családnév írása: Ötvös. Vö. HUDI 1995 = HUDI József: Eötvös Károly és családja. In: Eötvös Károly emlékkönyv / [szerk. Tungli Gyula]. – [Pápa] : Pápai Művelődéstörténeti Társaság, 1995 (Pápa: JMVK soksz.). – 44 p. – (A Pápai Művelődéstörténeti Társaság kiadványai; 5.), 5–13. p.
- ³ EÖTVÖS Károly: Magyar alakok. Budapest: Révai, 1901. 144–145. p.
- ⁴ KÖVY Zsolt: Eötvös Károly és Pápa [Kézirat, Ms 0942, EKMK], Pápa, 1986. 10 fol.
- ⁵ NYÁRÁDY Gábor: Júdáspénzért a bajtársakat... Adatok az Almásy–Nedeczky-szervezkedés történetéhez (1864)
In: Hadtörténelmi közlemények 110. évf. 2. sz.. (1997) 229–285. p.
<http://epa.oszk.hu/00000/00018/00001/pdf/02nyaradi.pdf> (A letöltés ideje: 2016. február 5.)
- ⁶ <http://lexikon.katolikus.hu/O/osztr%C3%A1k%20sajt%C3%B3rendtart%C3%A1s%20Magyarorsz%C3%A1gon.html> (A letöltés ideje: 2016. február 4.) vö. Pesti Napló, 1852. 3. évf. június 5.
- ⁷ NOVÁK László: A nyomdászat története. Budapest, 1928. 5. kötet 1801–1867. 78. p.
- ⁸ Veszprém. Hetilap. Mutatványszám. Veszprém, 1. évf. (1865. május 24.)
- ⁹ NAGY László: A Veszprém megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája, 1820–1956. Veszprém: Veszprém Megyei Könyvtár, 1957. (Veszprémi könyvek; 2.) 86. p.
- ¹⁰ Veszprém. Hetilap. 2. évf. (1867. augusztus 4.)
- ¹¹ SZEGLETI Ildikó: Az első veszprémi hetilap története. [Közlemények] In: Magyar Könyvszemle, 94. évf. 2. sz. (1978) 176–180. p.
- ¹² HUDI 1995 13. p.
- ¹³ [Eötvös Károly:] Kerkapoly az új pénzügyminiszter: tollrajz / közli Carolus. – Pest: Aigner Lajos, 1870. 84 p.
- ¹⁴ EÖTVÖS Károly: A nagy per, mely ezer éve folyik s még sincs vége. Budapest: Révai, 1904. 2. kötet 88. p.
- ¹⁵ SZINNYEI József: Magyar írók élete és munkái. Budapest: Hornyánszky, 1891–1914. 2. kötet
- ¹⁶ HUSZÁR Ágnes: Eötvös Károly nagy pere. In: Új Horizont 30. évf. 2. sz. (2002) 89–92. p.
- ¹⁷ EÖTVÖS Károly (1904) 1–3. kötet; több kiadást megért a mű
- ¹⁸ EÖTVÖS Károly. In: Veszprémi Független Hírlap, 9. évf. 16. sz. (1884. április 19.) 1. p.
- ¹⁹ Herkules a válaszüton [Karikatúra]. In: Bolond Istók. 16. évf. 10. sz. (1893. március 5.) 6. p.
- ²⁰ EÖTVÖS Károly: A megyeház-építés. In: Veszprémi Független Hírlap (1886. márc. 20.), 1. p.
- ²¹ MAGYAR János, EÖTVÖS Károly: Az új megyeház ügye. In: Veszprémi Független Hírlap (1886. jún. 19.), 1. p.
- ²² EÖTVÖS Károly: Harcz a nemzeti hadseregért. Budapest: Révai, 1906. 322 p.
- ²³ KÖVY Zsolt: Eötvös Károly a pápai diák. In: Eötvös Károly emlékkönyv / [szerk. Tungli Gyula]. – [Pápa]: Pápai Művelődéstörténeti Társaság, 1995 (Pápa: JMVK soksz.). 44 p. – (A Pápai Művelődéstörténeti Társaság kiadványai; 5.), 15–24. p.

- ²⁴ TÓTH 1987 = TÓTH Jánosné: Eötvös Károly: bibliográfia. Veszprém: EKMK, 1987 [!1988] – 329 p. – (Veszprém megyei bibliográfiák; 1.)
- ²⁵ A Dunántúl. In: Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 1896–. IV. kötet 3–16. p.
Veszprém megye. Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 1896–. IV. kötet 169–204. p.
Zalamegye. Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 1896–. IV. kötet 205–250. p.
A Balaton tava. Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képen Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 1896–. IV. kötet 577–600. p.
- ²⁶ TÓTH 1987 104. p.
- ²⁷ A dunántúli táj, mint művészeti élmény és történeti emlék Eötvös Károly munkásságában. In: Praznovszky Mihály: Tájirodalom. Tanulmányok. Veszprém: Művészetek Háza, 1996. 151–158. p. (Vár Ucca Tizenhét könyvek; 9.)
- ²⁸ EÖTVÖS Károly: A balatoni utazás vége. Budapest: Révai, 1909. 318 p. (Eötvös Károly munkái; 23.)
- ²⁹ EÖTVÖS Károly: A Bakony. Budapest: Révai, 1909. 1–2. kötet (Eötvös Károly munkái; 21–22.)
- ³⁰ Sebő József: A Bakony-mítosz. Veszprém : Nodus, [1999]. 69–72. p.
- ³¹ ÁCS Anna: „Czifra szűröm Beszprémben vettem”. Néprajzi kuriozitások Eötvös Károly A Bakony című művében. In: Eötvös Károly/főszerk. Gécz János. Veszprém: Művészetek háza, 1996. 172–179. p. (Vár Ucca Tizenhét)
- ³² EÖTVÖS Károly: Nemzetes Bőthők uram szerencséje. Budapest: Singer, 1916. (Milliók könyve; 103. sz.)
- ³³ CSÜRÖS Miklós: Eötvös Károly művészeti és irodalmi nézeteiről. Szemelvények és kommentárok. In: Eötvös Károly/főszerk. Gécz János. Veszprém: Művészetek háza, 1996. 206–213. p. (Vár Ucca Tizenhét)
- ³⁴ Eötvös Károly halála és temetése, [Rövid hír]. In: Veszprémi Hírlap, 24. évf. 17. sz. (1916. április 23.) 5. p.
<http://sbgk.hu/hu/hirek/2015/eotvos-karoly-dij> (A letöltés ideje: 2016. február 6.)
- ³⁶ Tóth Jánosné (!1988)
- ³⁷ JUHÁSZ Erzsébet: Szellemi értékvédelem – Eötvös Károly bibliográfia. In: Eötvös Károly emlékkönyv (1995) 31–35. p.
- ³⁸ Meghívó Eötvös Károly halálának 80. évfordulóján. [Aprónyomtatvány] Veszprém: EKMK, 1996.
Eötvös Károly emlékkönyv (1995)
Eötvös Károly [emlékkötet] (1996) (Vár Ucca Tizenhét)
- ³⁹ <http://www.vitisaureus.hu/> (A letöltés ideje: 2016. február 4.)
- ⁴⁰ <http://www.mvkkvar.hu/kiallitas/zakonyiferenc.php> (A letöltés ideje: 2016. február 4.)
- ⁴¹ BÁNDI László avatási beszéde [Kézirat, Ms 5748] EKMK, 2006.
- ⁴² DÖBÖRHEGYI Ferencné beszéde [Kézirat Ms 6272]. Veszprém: EKMK, 2007. 4 p.